

LEEWARDEN, DE DOOPSGEZINDE KERK (Wirdumerdijk)

Er zijn in de voorbije tijden binnen de stedelijke gemeenschap van Leeuwarden verschillende groeperingen van Doopsgezinden geweest: Friezen, Oude en Nieuwe Vlamingen, Waterlanders, Jan Jacobsgezinden enz. Daardoor heeft Leeuwarden ook een aantal vermaanhuisen gehad. Na de geleidelijke vereniging van de verschillende richtingen binnen de Doopsgezinde gemeenschap bleef slechts één „vermaning” over: de huidige Doopsgezinde kerk. Het gebouw staat op de plaats van het oude **vermaanhuis** van de **Waterlanders**. Dat was in 1631 van hout opgetrokken en in 1680 herbouwd in steen. Een grondige verbouwing vond plaats in 1760. In 1813, 1818 en 1832 werd het gebouw opnieuw gewijzigd. Een inwendige wijziging vond plaats in 1837 en een vergroting van het gebouw in 1850. Restauraties in 1889 en 1943 kunnen ook nog genoemd worden.

De Doopsgezinde kerk is een duidelijk voorbeeld van een **schuilkerk**. Het gebouw stond oorspronkelijk geheel tussen de huizen en was vanaf de openbare weg onzichtbaar. Het was bereikbaar via een aantal stegen, waarvan er nog enkele bestaan en die vanaf de Nieuwestad en het Ruiterskwartier toegang tot de kerk geven. In Franse tijd kwam de scheiding tussen kerk en staat en werden alle kerkgenootschappen voor de wet gelijk verklaard. De Doopsgezinde kerk behoeftte toen niet meer een verborgen bestaan te leiden. In 1832 liet het kerkbestuur het huis aan de Wirdumerdijk, dat het gezicht op het kerkgebouw benam, afbreken. Er werd voor de kerk een bescheiden pleintje aangelegd, dat u/e'l'd afgesloten door een statig hek. Ook ontstond toen de monumentale classicistische **ingangspartij** met de pilasters, die een fries en een driehoekig fronton dragen.

Het **interieur** van de kerk is ook duidelijk classicistisch. De verschillende onderdelen van dit interieur zijn van een voorname eenvoud en maken het tot een harmonisch gevormde ruimte. Vier kolommen dragen bogen met in het stucwerk cassettes, waarin rozetten zijn aangebracht. Op de bogen rust een koepelwerk. Rondom in de kerk zijn in 1837 eiken lambriseringsen en bijbehorende banken geplaatst. Het meest opvallend tussen deze eenvoudige banken zijn de kansel en het orgel, die boven elkaar geplaatst zijn. In Friese kerken komt een dergelijke plaatsing niet dikwijls voor. In schuilkerken is zo'n plaatsing vrij gebruikelijk.

Kansel en **orgel** zijn beide 18e-eeuws, maar zijn pas in de 19e eeuw in de kerk geplaatst. Ze zijn afkomstig uit de Amsterdamse Doopsgezinde schuilkerk „De Zon”. In 1813 zijn ze overgebracht naar Leeuwarden. De kathedervormige kansel is versierd met fraai gesneden bloemfestoenen en hangende guirlandes. De kanselbijbel rust op een koperen Louis-XVI **lezenaar**. Daarop is een zon afgebeeld. Die zon is natuurlijk een uitbeelding van de naam van het Amsterdamse kerkgebouw, waaruit de kansel afkomstig is, maar het is ook een symbool van Christus en dat symbool gaat terug op de bijbeltekst Maleachi 4, 2: „Maar voor u, die mijn naam vreest, zal de zon der gerechtigheid opgaan en er zal genezing zijn onder haar vleugelen”.

Aan weerszijden van de kansel zijn in 1954 **gebrandschilderde glazen** geplaatst als blijk van dank voor de in de oorlog betoonde gastvrijheid aan evacués uit Limburg. Ze zijn vervaardigd door de bekende glazenier Joep Nicolas en vertonen weergaven van de wonderbare visvangst (Luc. 5, 5) en de voetwassing (Joh. 13).

De **kerkeraadskamer** naast het kerkgebouw herbergt onvermoede schatten, waaronder antiek meubilair en schilderijen van Pieter Lastman, Mesdag en Lambert Jacobsz. Deze laatste, een leerling van Rembrandt, is vermaner van de Doopsgezinden in Leeuwarden geweest-

HET ORGEL

Het orgel werd in 1786 gebouwd in Amsterdam door Johannes Strümphler. Het is onbekend, wie het instrument in 1813 uit de Amsterdamse kerk „De Zon" overplaatste naar de Doopsgezinde kerk in Leeuwarden. In 1848 vond een restauratie plaats door de Leeuwarder firma Van Dam. Dezelfde firma voerde in 1858 een algehele verbouwing en vernieuwing van het instrument uit in en achter de oude orgelkast. In latere jaren volgden nog enkele restauraties.. Een dispositiewijziging vond nog plaats in 1963 toen de orgelmaker Van der Blik te Leeuwarden enige vulstemmen aanbracht en het orgel van een vrij pedaal voorzag. Dispositie:

Hoofdwerk		Bovenwerk		Pedaal	
Prestant	16vt.	(in zwelkast)		Subbas	16vt
Bourdon	16vt.	Prestant	4vt.	Prestant	8vt.
Prestant	8vt.	Quintadeen	8vt.	Quint	5 ¹ / ₃
Holpijp	8vt.	Roerfluit	8vt.	Octaaf	4vt.
Octaaf 4vt.		Salicet	4vt.		
Gemshoorn	4vt.	Flûte Harm.	4vt.		
Prestant-Quint	3vt.	Flûte d' amour	4vt		
Octaaf 2vt.		Speelfluit	2vt.		
Nasard	1 ¹ / ₂ vt.	Vox Celeste	8vt.		
Mixtuur	3-4 sterk	SexQuialter	2 sterk		
Trompet	8vt gehalveerd				

S. ten Hoeve
1975

Literatuur:

- W. Eekhoff - Geschiedkundige beschrijving van Leeuwarden, dl. I en II. Leeuwarden 1846
- R. Visscher - Leeuwarden van 1846 tot 1906. 's-Gravenhage 1908.
- J- T. Nielsen - Van het Menniste erf in Leeuwarden. Leeuwarden 1967.
- M. Seybel - Orgels in Friesland. In: Friesch Dagblad.